

Scheiden, en dan?

NIELS KOOIMAN & AAT LIEFBROER

Dat gehuwde en ongehuwde partners lang niet altijd hun hele leven bij elkaar blijven, is ondertussen een algemeen bekend fenomeen. Een forse minderheid van de bevolking is ooit in zijn leven bij een relatie-ontbinding betrokken, een gebeurtenis die voor alle betrokkenen ingrijpend is. Wie neemt het initiatief tot deze stap? Wie blijft er – na de scheiding – in de gezamenlijke woning achter? En wat betekent het voor de partners, zowel in praktische als meer emotionele zin? En is die betekenis in de loop van de afgelopen vijftien jaar veranderd?

Foto: David van der Mark/Flickr

Op basis van het Onderzoek Gezinsvorming (OG; zie kader p. 2) wordt licht op bovenstaande vragen rond een scheiding geworpen. Hiertoe zijn gegevens uit het OG2003, OG2008 en OG2013 tezamen genomen, en zijn alleen personen tussen de 18 en 64 jaar oud geselecteerd die in een periode van vijf jaar voorafgaand aan het onderzoek de ontbinding van een huwelijk of een samenwoning hadden meegemaakt. Daarbij zijn alleen heterostellen bestudeerd.

Wie neemt het initiatief tot de breuk?

Uit figuur 1 blijkt dat de vrouw vaker het initiatief tot de scheiding neemt (55%) dan de man (34%). In slechts 11 procent van de gevallen nemen beide partners gezamenlijk het initiatief om uit elkaar te gaan. Daarbij moet wel worden aangegeven dat het veel uitmaakt aan wie de vraag gesteld wordt. Onder vrouwen zegt 69 procent dat zij het initiatief heeft genomen en 22 procent dat het hun partner was die dat heeft gedaan. Onder

mannen zegt slechts 41 procent dat hun vrouw het initiatief heeft genomen, en zegt 47 procent dat hij het zelf was die dat gedaan heeft. Dit verschil geeft duidelijk weer dat beide partners heel verschillende opvattingen kunnen hebben over wie het initiatief neemt. Dat laatste is natuurlijk ook moeilijk objectief vast te stellen, en open voor interpretatie. In de antwoorden van de betrokkenen spelen dus zowel wens (bijvoorbeeld niet als het 'slachtoffer' gezien willen worden) als werkelijkheid door elkaar heen.

In de loop van de afgelopen vijftien jaar is er weinig veranderd in wie het initiatief neemt bij de scheiding. Opvallend is wel dat onder laagopgeleiden de kans dat de vrouw het initiatief neemt groter is (62%) dan onder hoogopgeleiden (52%) (figuur 1). Vaak wordt gedacht dat het juist voor hoogopgeleide vrouwen 'makkelijker' is om te scheiden, aangezien zij minder economisch afhankelijk zijn van hun man dan lager opgeleide vrouwen. Maar mogelijk hebben laagopgeleide vrouwen een grotere kans om in een relatie terecht te komen waarin zij geen andere uitweg meer zien dan te scheiden. Ook zou de inkomensval voor hoogopgeleide vrouwen na scheiding groter kunnen zijn dan voor laagopgeleide vrouwen, omdat de eersten vaker een goed verdienende partner hebben. Verder rapporteren gehuwde mannen (47%) minder vaak dan ongehuwd samenwonende mannen (67%) dat zij het initiatief tot de scheiding genomen hebben, wat suggereert dat gehuwde mannen meer te verliezen hebben bij een relatie-ontbinding dan samenwonende mannen.

Wie verlaat de woning?

Eén van de eerste beslissingen die genomen moeten worden als men uit elkaar gaat, is wie het huis uit gaat. Uit figuur 2 blijkt dat het iets vaker de vrouw (54%) is die het huis verlaat, dan de man (43%). Slechts in een klein deel van de gevallen (3%) verlaten allebei de partners de voormalige gezamenlijke woning tegelijk. Ook hier geldt weer dat er gedurende de afgelopen vijftien jaar weinig veranderd is in wie het huis verlaat.

Degene die het initiatief nam tot de scheiding heeft een grotere kans om de woning te verlaten dan degene die niet het initiatief nam. Het lijkt er dus op dat die laatste een sterkere morele claim kan leggen op het blijven in de woning. Een ande-

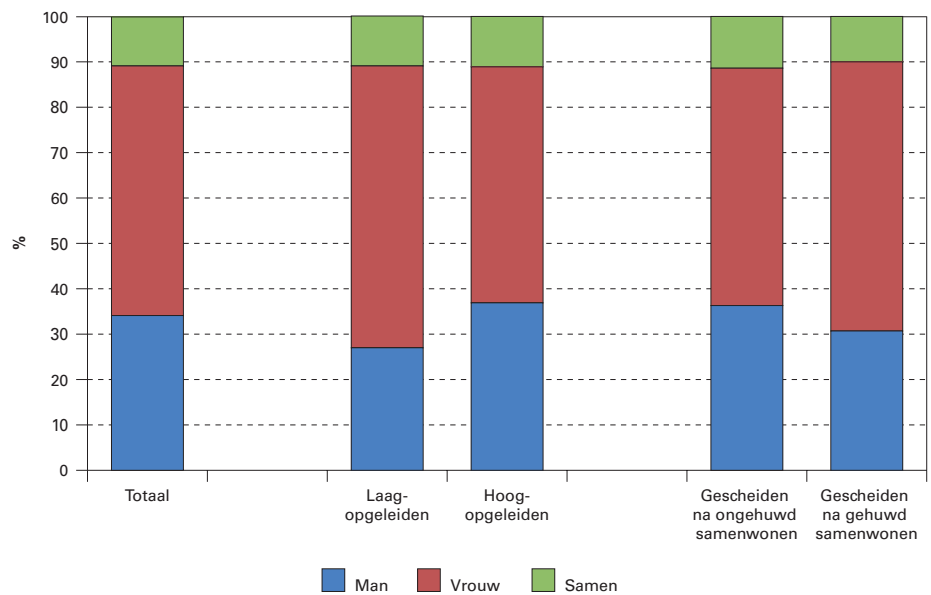
re belangrijke factor is of er kinderen in het spel zijn (zie figuur 2). Als er kinderen in huis wonen, is de kans dat de vrouw de woning verlaat veel kleiner (41%) dan wanneer er geen kinderen in huis wonen (63%). Gezien het feit dat de kinderen vaker bij de moeder dan bij de vader blijven, is het praktischer wanneer de moeder in het huis blijft wonen dan de vader. Verder is de kans dat de man het huis verlaat wat groter wanneer hij tussen de 30 en 50 jaar is, wat opnieuw suggereert dat wanneer partners met scheidingsplannen in de gezinsfase verkeren, het de vrouw is die wat vaker in de woning blijft (figuur 2). Ten slotte doet het er toe of het om een huurwoning gaat of om een koopwoning. Wanneer partners een woning huren is de kans dat de vrouw van het stel in de woning blijft wonen wat groter (53%) dan wanneer zij een gezamenlijke koopwoning hebben (50%). Is één van de partners eigenaar van de woning, dan verlaat de andere partner vrijwel altijd de woning na scheiding.

Hoe is het contact na de scheiding?

Aan gescheidenen is ook gevraagd hoe het contact met de ex-partner was gedurende het eerste jaar na de breuk. Zeer divers, zo bleek uit de antwoorden. Iets minder dan een derde (31%) gaf aan dat zij goed contact hadden, een kwart redelijk contact, ook bijna een kwart (23%) slecht contact, en 21 procent rapporteerde dat zij geen contact meer hadden. In de loop van de afgelopen vijftien jaar zijn wel duidelijke verschuivingen te constateren – vooral tussen 2008 en 2013 –, zoals blijkt uit figuur 3. Het percentage gescheidenen dat aangaf goed contact te hebben nam toe van 29 naar 34. Ook het percentage met slecht contact nam toe, van 21 naar 26. Aan de andere kant nam het percentage met geen contact juist af, van 24 naar 17. Mogelijk dat deze recente verschuiving verband houdt met de grotere nadruk op het maken van duidelijke afspraken tussen ex-partners over de wijze waarop ze na de scheiding met hun kinderen om zullen gaan. Zo zijn ouders die gehuwd zijn of een geregistreerd partnerschap hebben sinds 2009 verplicht om bij scheiding een ouderschapsplan op te stellen.

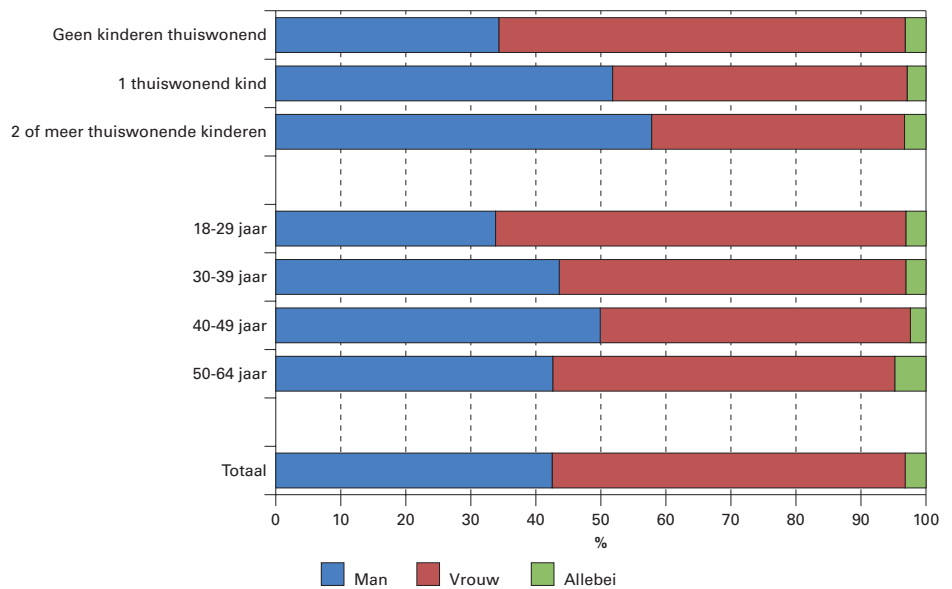
Het soort contact dat men na de scheiding heeft, blijkt sterk naar opleidingsniveau te variëren. Hogeropgeleiden hebben een verhoogde kans op een goed contact, en minder vaak slecht of geen contact dan lageropgeleiden, wat suggereert dat hogeropgeleiden over betere vaardigheden beschikken om hun relatie op een redelijk peil te houden. De kans op geen contact hangt natuurlijk ook sterk af van de mate waarin de partners aan elkaar vast zitten. Als ze meer gezamenlijk geïnvesteerd hebben in de relatie neemt de kans op geen contact af. Zo is de kans op geen contact kleiner wanneer er kinderen in het huishouden woonden dan wanneer dat laatste niet het geval was. Doordat partners gezamenlijke kinderen hebben, dienen zij wel contact te onderhouden, of zij dat nu willen of niet. Als er gezamenlijke kinderen in het huishouden zijn, dan neemt daardoor de kans op contact en dus ook slecht contact juist toe. Dat laatste kan twee oorzaken hebben: ofwel partners worden gedwongen om contact te onderhouden terwijl zij dat niet willen,

Figuur 1. Partner die als eerste de beslissing nam uit elkaar te gaan, naar opleiding en type relatie vóór scheiding (%)

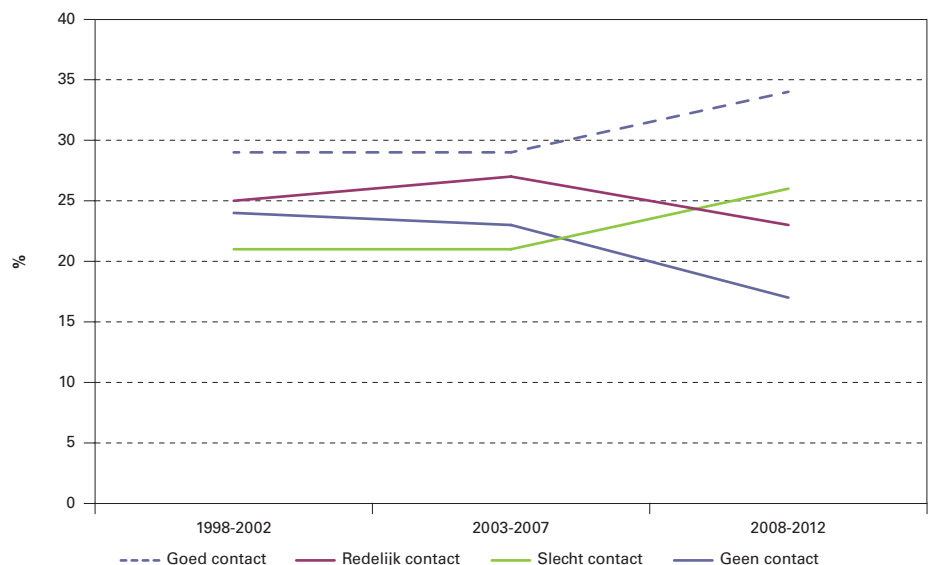
Bron: OG's 2003-2013.

Figuur 2. Partner die na de scheiding als eerste de gezamenlijke woning verlaat, naar aanwezigheid kinderen en leeftijd tijdens de scheiding (%)

Bron: OG's 2003-2013.

Figuur 3. Contact tussen ex-partners maximaal 5 jaar na de scheiding (%)

Bron: OG's 2003-2013.

ofwel het overleg over de kinderen doet een toch al niet zo positief contact verder verslechteren. Voor die laatste verklaring pleit het feit dat de kans op een slechte relatie vooral groot is wanneer er gezamenlijke kinderen in het huishouden waren.

Conclusie

Hoewel veel mensen een scheiding meemaken, en scheiding dus steeds gewoner lijkt te worden, blijven de consequenties, zowel in praktische als emotionele zin, groot. Een scheiding blijft een pijnlijke affaire, vooral als er kinderen in het spel zijn. Toch lijkt er wel wat te veranderen. Het lijkt

erop dat paren elkaar minder vaak dan vroeger volledig kunnen of willen ontlopen na een scheiding; denk hierbij aan de noodzaak om een ouderschapsplan op te stellen. Het gevolg hiervan is dat er een polarisatie in de kwaliteit van het contact lijkt op te treden: zowel het aandeel goede als het aandeel slechte contacten neemt toe.

Niels Kooiman, CBS, e-mail: c.kooiman@cbs.nl

Aat Liefbroer, NIDI, e-mail: liefbroer@nidi.nl

40 JAAR ONDERZOEK GEZINSVORMING

In de jaren zeventig van de afgelopen eeuw leidde de drastische daling van het geboortecijfer tot een behoefte aan beter inzicht in de achterliggende processen van die ontwikkeling. In 1974 leidde dat tot het eerste Onderzoek Gezinsvorming (OG) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Vanaf het tweede OG in 1977 werden OG's in principe ongeveer elke vijf jaar gehouden. Bij de 9de keer in 2013 wordt een periode van 40 jaar sociaal-demografische informatie overspannen. Alleen al de selectie van de respondenten vormt een spiegel van de tijd voor wat betreft de veranderende patronen van gezinsvorming: aanvankelijk alleen relatief jonge, bovendien gehuwde vrouwen, inmiddels mannen en vrouwen van 18-79 jaar. Het accent van het onderzoek verschoof bovendien van aanvankelijk vooral wel/niet kinderen krijgen naar een inmiddels veel breder perspectief van relatie- en huishoudensvorming, relatieontbinding, ouderschap, en steunuitwisselingen tussen en binnen de generaties (met familieleden en/of anderen).

Bij het OG2013 werd samengewerkt met de Generations and Gender Survey (GGS), een internationaal vergelijkend onderzoek dat in Nederland door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut wordt gecoördineerd. Vanwege de aanzienlijke overlap in beide vragenlijsten is besloten beide onderzoeken te integreren. Daarmee is een unieke vragenlijst tot stand gekomen die de vergelijkbaarheid met voorgaande OG's behoudt en die met andere landen optimaliseert.

De artikelen in dit nummer van DEMOS vormen de eerste resultaten van deze gezamenlijke onderneming. Het geïntegreerde steekproefonderzoek vond face-to-face plaats in de periode april-oktober 2013 bij circa 10.000 respondenten (m/v) van 18-79 jaar, woonachtig in alle delen van Nederland.